AUT, L, 2012, p. 103-114

TEORIA CADRELOR SEMANTICE: ASPECTE TEORETICE, IMPLICAŢII METODOLOGICE ŞI POTENŢIAL DE APLICARE

Ioan MILICĂ
(Facultatea de Litere, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi)

Frame Semantics Theory: Theoretical Aspects, Methodological Implications and Applicative Potentialities

The article aims at presenting Frame Sematics, in terms of its theoretical approach, methodology and main results. It also provides several examples and analyses of various grammatical and semantic peculiarities of Romanian, in order to estimate the impact of the theory outside the mainstream English-based scientific research.

Keywords: *Case Grammar, Frame Semantics, FrameNet, verbs of motion, Romanian*

Contribuţia lui Charles J. Fillmore (n. 1929) la dezvoltarea lingvisticii actuale este de netăgăduit. Influenţa activităţii sale ştiinţifice asupra unor domenii precum gramatica, semantica, pragmatica sau procesarea computerizată a limbajului natural este probată prin lucrări hotărâtoare pentru progresul unor direcţii de cercetare lingvistică în prezent consacrate[1]. Pe fondul dezvoltării şi răspândirii generativismului, curent lingvistic care promovează necesitatea de a configura „o teorie unitară care să explice aptitudinile şi intuiţiile lingvistice ale vorbitorilor, modul în care ei şi le-au format şi le utilizează" (Graur şi Wald, 1977: 253), creşterea interesului pentru dezbaterile privind existenţa universaliilor lingvistice şi postularea unei gramatici universale[2] care, urmându-l pe Chomsky (2002: 64), evidenţiază caracterul ineist al facultăţii limbajului, au favorizat apariţia unor noi ipoteze de interpretare a relaţiilor dintre cuvinte şi realiile pe care acestea le reprezintă. Între încercările meritorii de a pune într-o lumină nouă implicaţiile raportului expresie-conţinut, raport esenţial pentru descrierea specificului constitutiv şi distributiv al unităţilor de limbă, se cuvin incluse contribuţiile majore ale lui Fillmore, *gramatica cazurilor* (engl. *Case Grammar*) şi *teoria cadrelor semantice* (engl. *Frame Semantics*), fiecare cu impact semnificativ sau decisiv asupra dezvoltării unor domenii şi metode contemporane de investigare precum *gramatica construcţiilor* (engl. *Construction Grammar*), *teoria valenţei* (engl. *Valency Theory*), *semantica cognitivă,* prelucrarea automată a limbajului natural (mai cu seamă proiectul *FrameNet*, v. infra), *lingvistica corpusului* ş.a.

Dacă principiile de analiză expuse în Fillmore (1966), Fillmore (1967) şi Fillmore (1977) sunt considerate, astăzi, evidenţe ale etapei de pionierat în elaborarea unor gramatici ale cazurilor şi dovezi ale ieşirii din matca proiectului generativist chomskyan[3], *teoria cadrelor semantice*

[1] Sinopsisuri şi evaluări ale concepţiei lui Fillmore pot fi consultate în mai multe tipuri de lucrări de referinţă: a) enciclopedii: Bretones (în Strazny 2005: 337-339) sau Stein (în Mey 2009: 264-265), b) antologii: Fillmore (în Geeraerts 2006: 373-400), Inoue (în Everaert & Van Riemsdijk, 2006: 295-373) sau Cienki (în Geeraerts & Cuyckens 2007: 170-186) şi c) sinteze: Ungerer & Schmid (1996: 205-249), Croft & Cruse (2004: 7-39), Anderson (2006: 37-46), Evans & Green (2006: 222-230).

[2] A se vedea, de pildă, Chomsky (2002), McGilvray (2005).

[3] Anderson (2006: 37) observă că, în contrast cu proiectul generativist, Fillmore sugerează existenţa unei relaţii transformaţionale între planul gramatical al unei comunicări, pe de o parte, şi planul ei semantic, pe de altă parte. Cu alte cuvinte, structura 'de suprafaţă', reflectată de relaţiile gramaticale dintre constituenţii unui enunţ se întemeiază pe o semantică 'de adâncime', dezvoltată prin sensurile constuenţilor. Astfel, structurile gramaticale de adâncime din concepţia lui Chomsky sunt înlocuite cu structuri conceptual-semantice, ceea ce face ca respectivele structuri de adâncime să apară ca lipsite de pertinenţă. Prin simplificare, argumentaţia propusă de Fillmore reliefează ideea că structura sintactică a unui enunţ este pertinentă în măsura în care se bazează pe relaţiile semantice dezvoltate între sensurile constituenţilor enunţiativi.

BDD-A6485 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:11 UTC)

reprezintă, potrivit consideraţiilor părintelui ei (Fillmore 1975, Fillmore 1976, Fillmore 1982, Fillmore 1985), rezultatul unui program de cercetare având ca obiect 'o semantică empirică', opusă semanticii formale, a cărei menire este de a accentua faptul că descrierea gramaticii şi lexicului unei limbi trebuie completată cu „descrierea 'cadrelor' cognitive şi de interacţiune prin intermediul cărora utilizatorul de limbă îşi interpretează mediul, îşi construieşte mesajele, înţelege mesajele celorlalţi şi îşi dezvoltă sau îşi creează un model interior al lumii sale." (Fillmore 1976: 23). Altfel spus, teoria cadrelor semantice este un model de interpretare a înţelesurilor cuvintelor în raport cu schemele conceptuale generate prin contextualizarea experienţei de cunoaştere şi de interacţiune socială de care dispune vorbitorul. Aşadar, teoria cadrelor semantice are ca ţintă promovarea unei *teorii a înţelegerii*, interesată de modul în care cunoaşterea lumii şi a relaţiilor dintre indivizi se reflectă dinamic în conştiinţa şi în activitatea lingvistică a protagoniştilor comunicării.

În a doua jumătate a secolului trecut, ideea de a elabora o teorie a înţelegerii (cf. Fillmore 1985) nu era cu totul ieşită din tiparele epocii dacă ţinem seama că perioada respectivă este caracterizată, între altele, de interesul fără precedent pentru cercetările de inteligenţă artificială. Pentru a putea proiecta teoria şi practica operaţiilor pe care să le poată îndeplini o maşină, cercetătorii şi-au îndreptat atenţia spre o mai temeinică cunoaştere a felului în care funcţionează mintea umană. Unul din momentele semnificative ale evoluţiei studiilor de inteligenţă artificială este apariţia eseului *A Framework for Representing Knowledge* (*Un cadru de reprezentare a cunoaşterii*), publicat de Marvin Minsky (n. 1927), unul din fondatorii laboratorului de inteligenţă artificială de la Massachusetts Institute of Technology (MIT).

În lucrarea amintită, Minsky (1974: 111) valorifică noţiunea de *cadru* (engl. *frame*), pentru a arăta că mintea umană structurează fluxul de fapte şi impresii numit realitate sub forma unor „secvenţe (engl. *chunks*) de gândire, limbaj, memorie şi percepţie". Aceste „secvenţe" sunt, în realitate, „microlumi" intim conectate prin constelaţii de noduri şi de relaţii. Aşadar, consideră Minsky, „un cadru este o structură de date prin care se reprezintă o situaţie stereotipică, precum aceea de a te afla în sufragerie sau de a lua parte la petrecerea aniversară a unui copil. De fiecare cadru se ataşează mai multe tipuri de informaţie. O parte din această informaţie este despre cum se utilizează cadrul. O parte este despre ceea ce urmează să se întâmple. O alta este despre ceea ce e de făcut dacă aceste aşteptări sunt înşelate."

Orice cadru – explică savantul – este format din două tipuri de nivele, *superioare* (de vârf) şi *inferioare* (de bază). Nivelele superioare ale cadrului sunt fixe şi reprezintă aspecte care sunt întotdeauna adevărate despre o situaţie presupusă, în timp ce nivelele inferioare au mai multe *terminale* (engl. *terminals*), definite drept *canale* (engl. *slots*) de introducere a unor categorii diferite de date. Fiecărui terminal îi corespunde o categorie de date individualizate prin anumite mărci.

Un ansamblu de cadre înrudite formează un *sistem de cadre*, efectele oricărui proces important fiind oglindite în schimbările din cadrele unui sistem; aceste schimbări sunt antrenate de categoriile de date din terminale. Acest aspect evidenţiază faptul că diverse *cadre* pot avea în comun aceleaşi *terminale*.

Pentru exemplificarea consideraţiilor teoretice se poate lua ca exemplu o situaţie relativ familiară: călătoria cu avionul. Activitatea respectivă naşte, în mintea celui care a mai trecut printr-o astfel de experienţă, o serie de aşteptări legate de derularea evenimentului.

Cadrul denumit «călătoria cu avionul» este format din trei nivele superioare, uşor de anticipat şi de recunoscut: *activităţile premergătoare zborului*, *activităţile din timpul zborului*, *activităţile de după încheierea zborului*. Aceste nivele superioare au grad mare de stabilitate. La rândul său, fiecare nivel superior este alcătuit din nivele inferioare, adică din compartimente de date a căror stabilitate variază în grade diferite şi cu rol diferit la configurarea cadrului. De pildă, pentru nivelul *activităţi premergătoare zborului* se poate intui existenţa următoarelor etape: 1. *plecarea de acasă*, 2. *drumul spre aeroport*; 3. *găsirea ghişeului de evidenţă a pasagerilor* (check-in); 4. *formalităţile de verificare a identităţii şi a calităţii de pasager*; 5. *formalităţile vamale*; 6. *deplasarea spre locul de îmbarcare*; 6. *derularea procedurilor de îmbarcare*. Fiecare

BDD-A6485 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:11 UTC)

dintre aceste etape intermediare reglează într-un anumit fel succesiunea momentelor următoare. Pentru fiecare dintre ele, mintea noastră operează cu *date implicite* (engl. *default assignment*). Altfel spus, ne aşteptăm ca fiecare etapă să decurgă în conformitate cu ceea ce deja ştim sau am aflat deja despre paşii ce trebuie urmaţi pentru a trece de la *activităţile premergătoare călătoriei* la *activităţile din timpul călătoriei*.

Să ne imaginăm că am ajuns la aeroport, că am aflat unde este ghişeul de evidenţă a pasagerilor şi că ne aflăm deja în faţa funcţionarului care verifică identitatea, biletele şi bagajele. Abia în momentul respectiv descoperim că am uitat actele de identitate acasă. Întrucât lipsa actelor atrage anularea călătoriei am ajuns, conform teoriei lui Minsky, într-un punct terminal. Din acest punct, cadrul numit «călătoria cu avionul» mai poate fi derulat doar dacă este îndeplinită condiţia de a-i prezenta funcţionarului actele de identitate. Ce se poate face într-o astfel de situaţie ? Această întrebare nu numai că pune în lumină legătura cu alte *cadre*, dar ne permite să identificăm posibile soluţii pentru problema noastră: a) sunăm acasă şi rugăm pe cineva să ne aducă urgent actele, dacă acest lucru este posibil; b) protestăm faţă de inflexibilitatea funcţionarului care nu ne permite să continuăm călătoria fără a prezenta un act de identitate; c) amânăm călătoria, revenim acasă, luăm actele şi ne întoarcem la o altă dată la aeroport; d) căutăm o cale ilegală de a continua călătoria; d) anulăm călătoria etc. Fiecare dintre posibilităţile de mai sus reflectă un alt cadru situaţional, ceea ce demonstrează că diferite cadre pot avea în comun aceleaşi terminale.

Importanţa teoriei lui Minsky rezidă în faptul că pune într-o lumină nouă *cunoaşterea procedurală*, adică ansamblul de activităţi şi operaţii pe care mintea le îndeplineşte pentru a asigura ducerea la bun sfârşit a unei sarcini de cunoaştere. Confruntaţi cu situaţii noi, oamenii îmbină şi prelucrează cadrele în aşa fel încât produsul acestei îmbinări este nou în raport cu modelele de la care s-a pornit.

Analizând faimoasele exemple (A) „colorless green ideas sleep furiously" şi (B) „furiously sleep ideas green colorless", inventate de Noam Chomsky pentru a demonstra existenţa corectitudinii gramaticale în ciuda lipsei de înţeles, Minsky argumentează că enunţul (A) poate genera o imagine, mai precis *cadrul dominant* al cuiva care doarme. Acest *cadru* este determinat de sfera semantică a verbului *a dormi* (to sleep). Deşi ne putem imagina o formă de un verde translucid întinsă într-un pat, avem dificultăţi în înţelegerea propoziţiei, mai cu seamă dacă luăm în calcul participarea cuvintelor „ideile" (engl. ideas, subiectul gramatical) şi „cu furie" (engl. furiously, circumstanţialul de mod) la conturarea unei semnificaţii. Dificultăţile sunt generate de incompatibilitatea semantică dintre constituenţi. În mod normal, ne aşteptăm ca o fiinţă să săvârşească acţiunea de *a dormi*, nu o abstracţie precum cea desemnată de substantivul „idei". Mai departe, ştim că acţiunea de *a dormi* este incompatibilă cu o manifestare emoţional-intensivă, precum cea exprimată de circumstanţialul adverbial „furios". Aceste conflicte sunt generate de apariţia, în terminalele cadrului, a unor date netolerate[1]. În ciuda divergenţelor semantice din enunţ, „o imagine adecvată pentru diferite moduri de înţelegere poate fi oricum construită," (Minsky 1974: 116), dar numai dacă părţile mai mici ale întregului satisfac cerinţele subcadrelor.

În consecinţă, relaţia planului gramatical cu cel semantic este concepută ca o relaţie dinamică între nivelele superioare şi cele inferioare ale unui cadru: „dacă nivelele superioare sunt satisfăcute, dar nu şi cele ale terminalelor inferioare, atunci rezultă o propoziţie fără înţeles; dacă vârful este slab, dar baza solidă, atunci rezultă un enunţ negramatical, dar cu înţeles" (Minsky 1974: 116).

Care sunt foloasele unor astfel de constatări ?

[1] În termenii lui Minsky (1974: 116), explicaţia este mai tehnică: „sistemul de desemnări implicite implică existenţa unui pat, în care se află întinsă o formă ca o mumie, de culoare verde translucid. În acest cadru există un terminal pentru felul de a dormi - neliniştit, poate, iar „furios" pare nepotrivit în terminalul respectiv din cauză că terminalul nu poate accepta nimic atât de „intenţional" pentru cazul cuiva care doarme. [Cuvântul] „idee" este şi mai tulburător, pentru ne-am aştepta să fie [vorba despre] o persoană, sau măcar [despre] ceva inanimat."

BDD-A6485 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:11 UTC)

În primul rând, cadrele reprezintă organizări dinamice de date. Oricărui cadru i se asociază mai multe tipuri de informaţie, care conlucrează şi se ordonează ierarhic. Spre deosebire de nivelele superioare care sunt stabile şi uşor recognoscibile, nivelele inferioare sunt variabile şi pot avea proprietatea de a fi comune mai multor cadre. Relaţiile active dintre părţile constituente ale unui cadru se stabilesc pe grade de toleranţă şi de compatibilitate, dinspre nivelele inferioare către nivelele superioare. Asamblarea şi schimbarea cadrelor sunt operaţii fundamentale care permit interpretarea a ceva necunoscut prin intermediul a ceva cunoscut.

În al doilea rând, cadrele sunt organizate sistematic şi pun în evidenţă adaptabilitatea şi caracterul proiectiv al inteligenţei umane. Prin urmare, „un cadru este un ansamblu de întrebări care apar într-o situaţie ipotetică: el prevede eventualele probleme şi metodele folosite pentru a le rezolva" (Minsky 1974: 124).

O altă constatare este aceea că raportarea omului la realitate, sau, mai important, înţelegerea realităţii de către om este un proces de mare amploare, realizat prin operaţii care implică existenţa şi întrebuinţarea unor unităţi simbolice. În aceast sens, cercetătorul american afirmă că limba şi gândirea ne permit să condensăm şi să convenţionalizăm secvenţe şi situaţii complexe în cuvinte compacte şi simboluri (Minsky 1974: 117).

Consideraţiile lui Marvin Minsky au căpătat continuitate în activitatea ştiinţifică a lui Fillmore[1]. Operând cu noţiunea de *cadru*, Fillmore o transpune în centrul propriei teorii despre construcţia şi înţelegerea faptelor de limbaj natural articulat

Timp de aproape trei decenii, între 1975 şi 2006, reflecţiile marelui lingvist asupra noţiunii de cadru atestă preocuparea constantă pentru interpretarea cât mai cuprinzătoare a relaţiilor dintre universul cuvintelor şi lumea obiectelor. Trecerea de la definirea cadrelor drept *constructe lingvistice*, la conceperea acestora ca *tipare de cunoaştere* este urmărită sintetic de Ungerer & Schmid (1997: 209), care comentează că unul din ţelurile teoriei lui Fillmore este acela de a reliefa schemele conceptuale, scenariile cognitive activate, actualizate în cuvinte şi enunţuri.

În 1975, arată autorii germani, prin *cadru* se înţelegea „orice sistem de alegeri lingvistice (...) asociate unor elemente prototipice ale situaţiilor". Zece ani mai târziu, acelaşi concept era numit un *tipar specific şi unitar de cunoaştere* iar după încă aproape un deceniu, cadrele aveau să fie considerate *structuri cognitive*, adică *fapte de cunoaştere* condensate în cuprinderile semantice ale cuvintelor (cf. Ungerer & Schmid 1997: 209).

Ca şi în *gramatica cazurilor*, Fillmore are în atenţie problema rolurilor pe care le presupune înţelegerea unui eveniment din realitate, de aceea se consideră că teoria cadrelor semantice oglindeşte dimensiunea empirică a semanticii fillmoriene (cf. Petruck 1996: 1). Prin simplificare, dar fără a denatura esenţa noţiunii, *cadrul* este „orice sistem de noţiuni înrudite în aşa fel încât pentru a înţelege pe oricare dintre ele este necesară înţelegerea structurii de ansamblu în care se integrează" (Fillmore 1982: 111).

Pentru a observa cum se concretizează, în analiză, viziunea teoretică asumată de Fillmore, ne limităm, pentru moment, la a rezuma CADRUL TRANZACŢIEI COMERCIALE. Astfel, pentru a arăta ce înseamnă *a cumpăra*, trebuie să avem în vedere existenţa unui cumpărător şi a unui vânzător, a bunurilor cumpărate şi a banilor cu care se face plata.

CADRUL TRANZACŢIEI COMERCIALE implică următoarele roluri: CUMPĂRĂTOR, VÂNZĂTOR, MARFĂ şi BANI. Aceste roluri se actualizează diferit de la un enunţ la altul:

(1) [*Copilul*]$_{\text{CUMPĂRĂTOR}}$ *şi-a luat* [*o îngheţată*]$_{\text{MARFĂ}}$ ([*de la cofetărie*]$_{\text{VÂNZĂTOR}}$).
(2) [*Mihai*]$_{\text{CUMPĂRĂTOR}}$ a luat [*maşina*]$_{\text{MARFĂ}}$ [*de la Andrei*]$_{\text{VÂNZĂTOR}}$ [*cu 3.000 de lei*]$_{\text{BANI}}$.
(3) [*Bunica*]$_{\text{VÂNZĂTOR}}$ vinde [*flori*]$_{\text{MARFĂ}}$.
(4) [*Ea*]$_{\text{VÂNZĂTOR}}$ a dat [*manualul*]$_{\text{MARFĂ}}$ cu [*10 de lei*]$_{\text{BANI}}$.

[1] Dovada continuităţii este explicitată într-o sinteză (Fillmore 2006: 613-620) în care este examinată importanţa teoriei cadrelor semantice. Implicaţiile cognitive (conform modelului interpretativ propus Marvin Minsky) şi interacţionale (potrivit viziunii lui Erving Goffman) ale cadrelor oglindesc importanţa cunoaşterii extralingvistice în interpretarea (corectă sau greşită) a faptelor de comunicare verbală.

BDD-A6485 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:11 UTC)

(5) [*Pe ce*]$_{\text{MARFĂ}}$ [*ai cheltuit*]$_{\text{CUMPĂRĂTOR}}$ [*10.000 de lei*]$_{\text{BANI}}$?
(6) [*Clienţii*]$_{\text{CUMPĂRĂTOR}}$ vor cheltui [aproape *200 de lei*]$_{\text{BANI}}$ [pe mâncare]$_{\text{MARFĂ}}$.
(7) [*Angajaţii*]$_{\text{CUMPĂRĂTOR}}$ plătesc lunar [*asigurările de sănătate*]$_{\text{MARFĂ}}$.

Elementele de limbă care pot apărea în cadrul tranzacţiei comerciale sunt mai numeroase. Numai din clasa lexico-gramaticală a verbelor se pot aminti cuvinte precum *a cere*, *a cheltui*, *a cumpăra*, *a da*, *a lua*, *a plăti*, *a vinde*, *a încasa* etc., cu implicarea unor *perspective diferite de încadrare semantică*. Verbul *a cumpăra* evidenţiază CUMPĂRĂTORUL şi MARFA şi trece în plan secund VÂNZĂTORUL şi BANII (cf. Petruck 1996: 1); *a vinde* evidenţiază VÂNZĂTORUL şi MARFA, trecând în plan secund CUMPĂRĂTORUL şi BANII (cf. Petruck 1996: 1); verbul *a cheltui* evidenţiază CUMPĂRĂTORUL şi BANII şi trece în plan secund MARFA şi VÂNZĂTORUL etc.

Prin urmare, verbele *a cumpăra*, *a lua*, *a plăti*, *a cheltui* impun perspectiva cumpărătorului, în vreme ce verbele *a da*, *a vinde* impun perspectiva vânzătorului. În teoria fillmoriană, astfel de observaţii sprijină ipoteza că proprietăţile lexico-gramaticale ale cuvintelor pun în perspectivă sau schematizează cadrul evenimenţial condensat în unităţile simbolice ale limbii.

Comparând enunţurile

(8) ^{SUBIECT}[***Mihai***]$_{\text{CUMPĂRĂTOR}}$ *a luat* $^{\text{COMPLEMENT PREPOZIȚIONAL (INDIRECT)}}$[***de la Cristi***]$_{\text{VÂNZĂTOR}}$ $^{\text{COMPLEMENT DIRECT}}$[*un televizor*]$_{\text{MARFĂ}}$ $^{\text{CIRCUMSTANȚIAL CANTITATIV}}$[*cu 500 de lei*]$_{\text{BANI}}$.
(9) ^{SUBIECT}[***Cristi***]$_{\text{VÂNZĂTOR}}$ *i-a vândut* $^{\text{COMPLEMENT INDIRECT}}$[***lui Mihai***]$_{\text{CUMPĂRĂTOR}}$ $^{\text{COMPLEMENT DIRECT}}$[*un televizor*]$_{\text{MARFĂ}}$ $^{\text{CIRCUMSTANȚIAL CANTITATIV}}$[*cu 500 de lei*]$_{\text{BANI}}$.

se observă că, în planul de suprafaţă (al rolurilor sintactice), funcţiile sintactice diferă, deşi, în planul de adâncime (al rolurilor conceptuale), identitatea actanţilor rămâne neschimbată.

Acest tip de analiză îşi dovedeşte utilitatea în prezentarea diferitelor schimbări de perspectivă pe care le implică, de pildă, înţelegerea lumilor narative. O analiză a cadrelor poate arăta cu mai multă claritate decât instrumentele tradiţionale schimbările determinate de voinţa unui creator, care valorifică, în construcţia lumii ficţionale, resursele combinatorii ale faptelor de limbă:

(10) „Toate rămân în urmă, numai şoseaua vine după noi, grăbită, ca un căţeluş credincios. Pădurile şi dealurile se închină, parcă ne-ar face semne.” (Rebreanu 1985: 256)

Deşi în planul de suprafaţă al fiecărui enunţ se pot identifica doar verbe conjugate la persoana a III-a, semnificaţiile planului de adâncime se organizează în jurul persoanei I, $^{\text{COMPLEMENT PREPOZIȚIONAL (INDIRECT)}}$[*după noi*]$_{\text{ELEMENT COTEMATIC+OBSERVATOR}}$, $^{\text{COMPLEMENT INDIRECT}}$[*ne*]$_{\text{OBSERVATOR}}$. Subiectele gramaticale nu sunt, decât în aparenţă, agenţi care duc la îndeplinire acţiunile exprimate de predicate, deoarece cuvintele respective îndeplinesc fie rol de ^{SUBIECT}[*toate*]$_{\text{SURSĂ+CANTITATE}}$, fie rol de ^{SUBIECTE}[*şoseaua*, *pădurile şi dealurile*]$_{\text{OBIECTE}}$. Alte elemente textuale funcţionează ca mărci de focalizare ($^{\text{CIRCUMSTANȚIAL DE LOC}}$[*în urmă*]$_{\text{ELEMENT COTEMATIC}}$ ^{MODALIZATOR}[*parcă*]$_{\text{INFERENȚĂ}}$) şi de individualizare a percepţiei asupra lumii povestite (^{MODALIZATOR}[*numai*]$_{\text{RESTRICȚIE}}$).

Aceste trăsături permit rezolvarea unor probleme complexe de semantică inerente în textul literar. În urma *cui* rămân toate? Chiar vine şoseaua „*după* noi”? De ce şi în faţa cui *se închină* pădurile şi dealurile? În mintea cititorului curios, aceste întrebări pot căpăta răspunsuri, dacă se ţine seama de CADRUL PLECĂRII.

În semantica fillmoriană, acest cadru este definit ca îndepărtarea de SURSĂ a unei entităţi (OBSERVATORUL, în cazul de faţă). OBSERVATORUL pare imobil în timp ce OBIECTELE din jur urmează traseul configurat prin verbul *a veni* (dinspre ceva/cineva > către altceva/ altcineva). S-ar spune că avem aici cadrul venirii, nu cel al plecării. De fapt, senzaţia de mişcare a OBIECTELOR este doar aparentă, dat fiind că ELEMENTELE COTEMATICE (*în urmă*, *după*) arată că

BDD-A6485 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:11 UTC)

mişcarea trebuie raportată la poziţia de moment a OBSERVATORULUI. În plus, aplecarea OBIECTELOR către ceva/ cineva sugerează că OBSERVATORUL este cel ce se află în mişcare.

Elementele de INFERENŢĂ (*ca, parcă*) ilustrează clar contrastul dintre esenţă (OBSERVATORUL se îndepărtează de SURSĂ) şi aparenţă (OBIECTELE umanizate se mişcă iar OBSERVATORUL rămâne nemişcat). O „rescriere" a fragmentului din perspectiva rolurilor de situaţie ar conduce la următoarea prezentare posibilă:

(11) Plecând pe şosea, priveam cum pădurile şi dealurile se curbează şi dispar din vedere. Şoseaua părea a ne urma ca un câine, peisajul părea a ne face semne.

O astfel de scriere nu are nicidecum virtuţi literare. Atunci în ce constă expresivitatea textului, în condiţiile în care stratul de profunzime concordă, în linii mari, cu banalul scenariu al unei plecări ?

Stilul scriitorului constă tocmai în măiestria de a fixa în planul de suprafaţă al textului incongruenţe (*şoseaua vine* (...) *grăbită, ca un căţeluş, pădurile şi dealurile se închină, parcă ne-ar face semne*) prin care se problematizează relaţia cu realitatea fenomenală, tocmai pentru a provoca reflecţii de lectură şi pentru a sublinia *relativitatea percepţiei*. Sub aparenţa unei naraţiuni heterodiegetice pigmentate cu figuri de stil se ascunde o lume vie, umanizată, adunată în jurul nucleului textual reprezentat de personajul-narator, marcat de drama de a fi nevoit să se despartă de o lume apropiată şi dragă. Focalizarea pe mişcarea obiectelor este menită să pună în evidenţă centrul de forţă al artei literare: lumea trebuie să îi apară cititorului aşa cum o simte şi o vede cel ce o construieşte şi o povesteşte. Tehnica de a transforma iluzia în realitate, numită în pictură *trompe l'oeil*, funcţionează, nu doar în fragmentul analizat, ci şi în alte părţi ale nuvelei *Cuibul viselor,* ca mecanism de convertire a staticului în dinamic, de preschimbare a descrierii în naraţiune. Nu punctul din care este privită lumea contează, ci felul în care lumea *vine* şi se mişcă în faţa privirii încremenite în contemplare.

Reţinem, din micul exerciţiu interpretativ de mai sus, că orice cadru este o entitate dinamică a cărei identitate rezultă din transformările pe care le presupune convertirea evenimenţialului în reprezentare conceptual-lingvistică. În semantica fillmoriană, unităţile limbii sunt descrise din perspectiva libertăţilor şi constrângerilor distributive, considerându-se că unitatea sintactico-semantică a unui enunţ pune în evidenţă ierarhizările şi valorile de conţinut pe care un vorbitor le întrebuinţează atunci când descrie, comentează sau evaluează unul sau mai multe fapte din realitate.

***

Cea mai importantă aplicaţie a teoriei cadrelor semantice este proiectul FrameNet[1], care îşi propune să „evidenţieze ansamblul de posibilităţi combinatorii semantice şi sintactice – valenţe – ale fiecărui cuvânt, pentru fiecare dintre sensuri, prin intermediul unui sistem computerizat de adnotări" (Ruppenhofer et al 2006: 5). În această bază de date există, până în prezent, mai mult de 10.000 de unităţi lexicale ale limbii engleze, din care peste 6.000 sunt complet adnotate şi organizate în aproape 800 de cadre semantice relaţionate ierarhic şi exemplificate cu peste 135.000 de propoziţii (*idem*).

Conform descrierii făcute de autorii manualului FrameNet, orice cadru semantic (CS) este descris printr-un set de proprietăţi numite *elemente semantice* (ES), care pot fi *nucleare* (engl. *core*) şi *non-nucleare* (engl. *non-core*).

De exemplu, cadrul semantic ENERVARE este descris printr-o *definiţie* (Un Experimentator, un Exprimant sau o Stare resimte un sentiment de enervare generat de un Stimul sau de un Subiect). Definiţia este formulată cu ajutorul elementelor semantice nucleare (Experimentator [Exp],

[1] În România, încercările de a construi o bază de date asemănătoare proiectului FrameNet sunt de dată recentă. Unul din primii paşi în alcătuirea unei astfel de baze de date s-a concretizat în încercarea de a transpune, din limba engleză în limba română, enunţurile FrameNet. Pentru detalii privind această întreprindere, se pot consulta, între altele, studiile propuse de Husarciuc, Trandabăţ şi Lupu (2005) sau Trandabăţ şi Husarciuc (2008).

BDD-A6485 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:11 UTC)

Exprimant [Exr], Stare [Stare], Stimul [Stim], Subiect [Sub]), cărora li se pot adăuga şi unele elemente semantice non-nucleare (Circumstanţă [Cir], Grad [Grad], Ţintă empatică [TE], Manieră [Man], Parametru [Par] şi Motiv [Motiv]).

Fiecare element semantic este explicat după cum urmează:

1. Experimentatorul este persoana sau fiinţa care simte emoţia.
2. Exprimantul este o parte a corpului, un gest sau o altă formă de expresie a Experimentatorului, prin care se pune în evidenţă starea emoţională a acestuia.
3. Starea este factorul abstract care descrie o experienţă de lungă durată a Experimentatorului
4. Stimulul este persoana, evenimentul sau starea de fapt care generează răspunsul emoţional al Experimentatorului.
5. Subiectul este domeniul în care se manifestă emoţia. Indică o serie de Stimuli posibili.
6. Circumstanţa este condiţia necesară Stimulului pentru a genera reacţia. În unele cazuri poate apărea fără un stimul explicit. În această situaţie, Stimulul poate fi, foarte adesea, dedus din Circumstanţă.
7. Gradul este intensitatea cu care emoţia Experimentatorului se abate de la normalitate.
8. Ţinta empatică este persoana sau persoanele cu care Experimentatorul se identifică emoţional şi cu care împarte răspunsul emoţional.
9. Maniera este descrierea modului în care Experimentatorul resimte Stimulul.
10. Parametrul este domeniul faţă de care Experimentatorul resimte Stimulul.
11. Motivul este explicaţia reacţiei emoţionale generate de Stimul.

Prezenţa sau absenţa elementelor nucleare şi non-nucleare reflectă dinamica distributivă a unităţilor care alcătuiesc enunţul. Gradul de participare a elementelor la configurarea cadrului semantic diferă de la enunţ la enunţ:

(12) [$_{EXP}$ Mă] enervează [$_{GRAD}$ la culme] [$_{STIM}$ când se bagă altul în faţa mea la bancomat].
(13) [$_{GRAD}$ Ce] [$_{EXP}$ mă] pot enerva [$_{STIM}$ nebunii] ăştia [$_{PAR}$ vitezomani] !
(14) Azi [$_{EXP}$ m]-a enervat [$_{STIM}$ statul în maşină] [$_{CIR}$ în trafic].
(15) [$_{EXP}$ Becali] e supărat [$_{STIM}$ pe Bănel] [$_{MOTIV}$ că face "artificii"].
(16) Supărat [$_{STIM}$ că nu mai predă], [$_{EXP}$ un profesor universitar] [$_{EXR}$ ameninţă] [$_{SUB}$ că îşi dă foc].
(17) [$_{TE}$ El] era [$_{GRAD}$ la fel de] enervat [$_{GRAD}$ ca şi] [$_{EXP}$ mine].

O altă modalitate de reprezentare a relaţiilor dintre constituenţii unui enunţ este de a include în paranteze pătrate unităţile lexicale care ilustrează diverse elemente ale cadrului, cu adăugarea rolului îndeplinit: [$_{EXPERIMENTATOR}$ Avea*m*] nervii [$_{MANIERĂ}$ întinşi] [$_{GRAD}$ la maxim].

Bogăţia semantică şi semnificaţia deschisă a multor unităţi lexicale sunt ilustrate de reţeaua de legături dintre cadre. De exemplu, verbul engl. *to throw* [rom. *a arunca*, *a se arunca*, *a-şi arunca*] este indexat în FrameNet cu două sensuri: 1. ʻa propaga ceva cu forţă prin aer, cu o mişcare rapidă a braţului şi a mâinii' şi 2. ʻa (se) mişca sau a-(şi) mişca ceva cu rapiditate'. Sensurile ţin de cadre diferite, BODY_MOVEMENT (mişcare_a_corpului) şi CAUSE_MOTION (cauză_a_mişcării), iar acestea sunt, la rândul lor, caracterizate de elemente semantice comune şi specifice[1]. În acelaşi timp, cele două cadre fixează şi comportamentul gramatical al verbului dat fiind că posibilităţile

[1] O comparaţie a definiţiilor celor două cadre pune în lumină proprietăţile mişcărilor exprimate prin verbul *to throw* (cf. FrameNet, http://framenet.icsi.berkeley.edu/):
CAUSE_MOTION: „An Agent causes a Theme to undergo directed motion. The motion may be described with respect to a Source, Path and/or Goal". (Un AGENT determină o TEMĂ să se îndrepte într-o anumită direcţie. Mişcarea poate fi descrisă în raport cu SURSA, TRAIECTORIA şi/ sau ŢINTA).
BODY_MOVEMENT: „This frame contains words for motions or actions an Agent performs using some part of his/her body. (...) Since this frame involves a particular type of motion, it contains the frame elements Source, Path, Goal and Area, which originate in the motion frame. All of these frame elements are generally expressed in PP Complements" (Acest cadru conţine cuvinte pentru mişcările sau acţiunile pe care un Agent le face cu unele părţi ale corpului. Din moment ce acest cadru implică un anumit tip de mişcare, el conţine elementele SURSĂ, TRAIECTORIE, ŢINTĂ şi ZONĂ. Toate aceste elemente semantice sunt în genere exprimate prin complemente prepoziţionale.)

BDD-A6485 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:11 UTC)

combinatorii din fiecare cadru permit sau interzic anumite realizări sintagmatice ale determinanţilor verbali.

Cu alte cuvinte, în cadre diferite, orice verb îşi manifestă identitatea sintactico-semantică prin atragerea unor actanţi (cf. G.A. 2008/I: 325), care se realizează sub forma unor *argumente* (compliniri semantice). De altfel, după criteriul numărului de actanţi, verbele româneşti aparţin următoarelor clase:

„*verbe zerovalente*, caracterizate prin capacitatea de a forma o comunicare completă în absenţa oricărei determinări actanţiale; ex.: *Ninge. Plouă. Geruieşte.*;

verbe monovalente, care formează o comunicare completă ataşându-şi o singură complinire obligatorie, un singur nominal actanţial; indiferent de forma acestuia, ex.: ***Copilul*** *aleargă/ cade/ fuge*;

verbe bivalente, caracterizate prin combinarea cu două vecinătăţi actanţiale obligatorii, ex.: ***Mă*** *doare* ***braţul***; ***Îmi*** *place* ***situaţia***;

verbe trivalente, caracterizate prin capacitatea combinării cu trei determinări actanţiale obligatorii, ex: ***Profesorul îmi*** *recomandă* ***o carte***." (*idem*)

Dacă analizăm, de pildă, propoziţiile:

(18) ***Copilul*** aruncă ***o piatră*** în lac.
(19) ***Zarurile*** au fost aruncate.
(20) ***Mihai îşi*** arunca ***hainele*** prin cameră.
(21) ***Portarul se*** aruncă ***la minge***.
(22) ***O femeie s***-a aruncat ieri *de la etajul nouă*.
(23) ***Un jucător*** a aruncat la coş dar a ratat.,

observăm că tiparele sintactice variază în funcţie de cadrele semantice în care apare verbul. Astfel, în vreme ce cadrul CAUZĂ_A_MIŞCĂRII are ca tipar sintactic dominant modelul **V + Nominal $_{N}$ + Nominal $_{AC}$**, cadrul MIŞCARE_A_CORPULUI are ca tipar sintactic dominant modelul **V+ Nominal $_{N}$ + Nominal $_{D/AC}$ + Nominal $_{AC}$**, ceea ce arată că, într-un cadru, verbul atrage două vecinătăţi actanţiale, iar în celălalt cadru, trei. În termenii *Gramaticii Academiei*, vom afirma că, în cadre diferite, verbul rom. *a arunca* este fie *bivalent*, fie *trivalent*.

Din perspectiva semanticii fillmoriene, valenţele verbului *a arunca* determină asocierea rolurilor nucleare (Agent, Temă, Ţintă, Zonă, Traiectorie) cu funcţii sintactice analizabile în planul de suprafaţă al enunţului:

(18a) SUBIECT[Copilul $_{AGENT}$] aruncă COMPLEMENT DIRECT [piatra $_{TEMĂ}$] CIRCUMSTANŢIAL DE LOC [în lac $_{ŢINTĂ}$].
(19a) SUBIECT [Zarurile $_{TEMĂ}$] au fost aruncate.
(20a) SUBIECT [Mihai $_{AGENT}$] [îşi $_{TEMĂ}$] arunca COMPLEMENT DIRECT [hainele $_{TEMĂ}$] CIRCUMSTANŢIAL DE LOC [prin cameră $_{ZONĂ}$].
(21a) SUBIECT [Portarul $_{AGENT}$] [se $_{CORP}$] aruncă CIRCUMSTANŢIAL DE LOC [la minge $_{ŢINTĂ}$].
(22a) SUBIECT [O femeie $_{AGENT}$] [s $_{CORP}$]- a aruncat CIRCUMSTANŢIAL DE TIMP [ieri $_{TIMP}$] CIRCUMSTANŢIAL DE LOC [de la etajul nouă $_{SURSĂ}$].
(23a) SUBIECT[Jucătorul $_{AGENT}$] a aruncat CIRCUMSTANŢIAL DE LOC [la coş $_{ŢINTĂ}$], dar a ratat.

Unele dintre exemple, (18), (19) şi (20), evidenţiază existenţa unor oscilaţii sintactice care permit distribuţii asemănătoare ilustrate prin funcţii sintactice diferite (*a arunca ceva – a arunca cu ceva*): *A aruncat* COMPLEMENT DIRECT [***banii*** $_{TEMĂ}$] *în stânga şi-n dreapta – A aruncat* CIRCUMSTANŢIAL INSTRUMENTAL [***cu bani*** $_{TEMĂ}$] *în stânga şi-n dreapta*.

În propoziţiile (19) şi (23), tiparul sintactic din planul de suprafaţă al enunţului indică, în aparenţă, o realizare sintactico-semantică *monovalentă*, însă stratul de adâncime reflectă existenţa unui tipar bivalent (***cineva*** *aruncă* ***ceva***) transpus în planul de suprafaţă prin omisiunea uneia dintre

BDD-A6485 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:11 UTC)

vecinătăţile actanţiale: ***Zarurile*** *au fost aruncate* √ ***DE CINEVA***; ***Un jucător*** *a aruncat* √ ***MINGEA*** *la coş, dar a ratat* √ *ARUNCAREA*.

Concepţia semantică a lui Charles Fillmore a fost adoptată şi nuanţată de alţi lingvişti, care au propus descrierea relaţiei dintre actele de mişcare şi cele de reprezentare lingvistică a mişcării cu ajutorul a şase componente: PROFIL (engl. FIGURE), BAZĂ (engl. GROUND), MIŞCARE (engl. MOTION), TRAIECTORIE (engl. PATH), MANIERĂ (engl. MANNER) şi CAUZĂ (engl. CAUSE).

Pentru Talmy (2000/I: 311-344), noţiunile PROFIL[1] şi BAZĂ[2] pun în lumină relaţia dinamică dintre planul ontic şi cel lingvistic, dacă se ţine cont că orice enunţ este, în esenţă, o interpretare simbolică a ceea ce se petrece în realitate. În consecinţă, opoziţia PROFIL – BAZĂ poate fi valorificată pentru a arăta că organizarea sintactică a unor fapte de limbă reflectă focalizările pe care vorbitorul le realizează atunci când transpune în comunicarea lingvistică ceea ce se petrece în realitate.

De pildă, în enunţuri precum:

(24) Mi-a căzut [pălăria]$_{\text{PROFIL}}$ [în apă]$_{\text{BAZĂ}}$.
(25) [Un avion militar]$_{\text{PROFIL}}$ s-a prăbuşit [peste un imobil]$_{\text{BAZĂ}}$.
(26) [Motanul]$_{\text{PROFIL}}$ a fugit [din casă]$_{\text{BAZĂ}}$.
(27) [Gardul]$_{\text{BAZĂ}}$ peste care a sărit [pisica]$_{\text{PROFIL}}$ era înalt.
(28) [Frunzele]$_{\text{PROFIL}}$ [copacilor]$_{\text{BAZĂ}}$ foşneau încetişor.
(29) [Uşa]$_{\text{PROFIL}}$ [locuinţei]$_{\text{BAZĂ}}$ rămăsese deschisă.,

distincţia PROFIL – BAZĂ serveşte ca instrument de analiză a procesului de transfigurare a lumii fenomenale în interpretare simbolic lingvistică. Examinând înţelesul propoziţiei (26) observăm că relaţia dintre profil şi bază este unidirecţională, ceea ce face imposibilă construirea unei propoziţii de tipul (26a) **Casa a fugit din motan*, limba română permiţând, totuşi, o realizare de tipul (26b) *Casa din care a fugit motanul*... O situaţie asemănătoare este pusă în lumină prin propoziţiile (28) şi (29) în care genitivul exprimă, de fapt, apartenenţa profilului la bază, ceea ce împiedică realizarea unor construcţii de tipul (28a) **Copacii frunzelor foşneau încetişor* sau (29a) **Locuinţa uşii rămăsese deschisă*. În acelaşi timp, construcţiile genitivale pot fi substituite, în planul de suprafaţă, de construcţii nominale prepoziţionale, precum (28b) *Frunzele din copaci foşneau încetişor*. şi (29b) *Uşa de la locuinţă rămăsese deschisă*, fără ca o astfel de schimbare să denatureze relaţia între profil şi bază.

În enunţul (27) distincţia PROFIL – BAZĂ este exprimată prin focalizare asupra BAZEI, dar ar putea fi exprimată şi prin focalizare asupra PROFILULUI: (27a) [Pisica] $_{\text{PROFIL}}$ a sărit [peste un gard] $_{\text{BAZĂ}}$ înalt. Posibilităţi de acelaşi fel se remarcă şi în enunţurile:

(30) [Tavanul]$_{\text{BAZĂ}}$ s-a prăbuşit [sub greutatea zăpezii]$_{\text{PROFIL}}$.
(31) [Zăpada]$_{\text{PROFIL}}$ a prăbuşit [tavanul]$_{\text{BAZĂ}}$.

Relaţia strânsă dintre PROFIL şi BAZĂ face posibilă, în unele enunţuri, trecerea în plan secund a BAZEI (implicitare), concomitent cu aducerea în prim-plan a PROFILULUI (explicitare):

(32) [Acoperişul]$_{\text{PROFIL}}$ √ ^{BAZĂ} s-a prăbuşit [cu un zgomot asurzitor]$_{\text{MANIERĂ}}$.

Unii specialişti (Ungerer & Schmid 1996: 233 ş.u.) consideră că PROFILUL, BAZA, MIŞCAREA şi TRAIECTORIA sunt componente centrale ale cadrelor de mişcare, în timp ce MANIERA şi CAUZA sunt componente opţionale.

În funcţie de enunţ, focalizarea asupra MIŞCĂRII pune în lumină TRAIECTORIA parcursă:

[1] „Profilul este o entitate mişcătoare sau mişcătoare din punct de vedere conceptual, a cărei traiectorie, dispunere sau orientare este concepută ca fiind variabilă (Talmy 2000/I: 312).

[2] „Baza este o entitate de referinţă, care are o dispunere staţionară în cadru şi în raport cu care se descrie traiectoria, dispunerea sau orientarea profilului" (*ibidem*).

BDD-A6485 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:11 UTC)

- *punct iniţial*: (33) A plecat [*de* acasă] la ora 10.

- *punct median*: (34) Vedeta echipei a înscris un gol [de la mijlocul terenului].

- *punct final*: (35) Fetele s-au dus [*la* bunici].

În viziunea lui L. Talmy (2000/I: 257), procesul cognitiv implicat în reliefarea traiectoriei se numeşte *cadrare a atenţiei* (*windowing of attention*). Dincolo de tipurile simple de cadrare deja identificate, trebuie precizat că posibilităţile combinatorii ale unităţilor limbii admit şi realizarea unor *cadrări combinate*:

a) *cadrare iniţială şi mediană*: (36) Animalele au înaintat [până la mijlocul drumului].

b) *cadrare iniţială şi finală*: (37) Am călătorit cu avionul [de la Paris la Roma].

c) *cadrare mediană şi finală*: (38) [De la jumătatea cursei şi până la final], sportivii au alergat mai încet.

Analiza relaţiei între PROFIL şi BAZĂ, pe de o parte şi MIŞCARE şi TRAIECTORIE, pe de altă parte, i-a permis lui Leonard Talmy să facă deosebirea între *limbile cu încadrare verbală sintetică* (*verb-framed languages*) şi *cele cu încadrare verbală analitică* (*satellite-framed languages*). Distincţia este discutată de Ungerer & Schmid (1996: 235-237) şi argumentată prin analiza contrastivă a celor mai importante verbe de mişcare din patru limbi europene, două de tip germanic (engleza şi germana) şi două de tip romanic (franceza şi spaniola). Acestora din urmă li s-ar putea adăuga şi limba română (cf. Tabelul 1).

Tabel 1: *Limbi cu încadrare verbală sintetică – Limbi cu încadrare verbală analitică*:

franceză	**spaniolă**	**Română**	**engleză**	**germană**
Entrer	entrar	a intra	go in (enter)	hineingehen
Sortir	salir	a ieşi	go out (exit)	hinausgehen
ascendre	subir (ascender)	a urca	go up (ascend)	hinaufgehen
descendre	bajar (descender)	a coborî	go down (descend)	hinuntergehen
traverser	Traspasar	a traversa (a trece peste)	go over (cross, traverse)	hinübergehen

Aceiaşi autori comentează că „TRAIECTORIA este cea care face, în cele din urmă, legătura între PROFIL, BAZĂ şi MIŞCARE, încât este indicat să ne gândim că TRAIECTORIA este cel mai important element al cadrului şi să pretindem că ea îndeplineşte ***funcţia de încadrare*** a mişcării." (Ungerer & Schmid 1996: 236).

În limbile cu încadrare verbală sintetică, TRAIECTORIA este încorporată în matricea semantică a verbului, iar în limbile cu încadrare verbală analitică, TRAIECTORIA este exprimată printr-o particulă, aşa cum se observă din exemplele oferite de Ungerer & Schmid (1996: 234): engl. *The boy went **out** of the yard*; germ: *Der Junge ging aus dem Hof **hinaus***; fr. *Le garçon **sortit** de la cour*; sp. *El chico **salió** del patio*; rom. *Băiatul **a ieşit** din curte*.

****

În literatura internaţională de specialitate, sfera de aplicaţii a direcţiilor fondate de Charles Fillmore a cunoscut, în ultimii ani, o diversificare apreciabilă. Domeniilor tradiţionale precum gramatica şi semantica li s-au adăugat arii de cercetare dintre cele mai diverse: *achiziţia limbajului* (Tomasello 2003), *antropologie lingvistică* (Duranti 1997), *lexicografie* (Atkins & Rundell 2008), *pragmatică* (Horn & Ward 2005) etc. Fillmore (2006: 620) însuşi observa că teoria cadrelor semantice poate fi aplicată cu succes în descrierea efectelor estetice şi persuasive, aspecte studiate cu mai multă stăruiţă de orientări de frontieră: *teoria integrării conceptuale* (Turner 1996, Fauconnier & Turner 2002), *poetica de tip cognitiv* (Stockwell, 2002) sau *analiza critică a discursului* (Chilton & Schäffner 2002).

BDD-A6485 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:11 UTC)

În lingvistica românească, impactul viziunii ştiinţifice asumate de Fillmore este minor. Concepţia acestui mare lingvist contemporan a fost mult mai bine primită şi valorificată de specialiştii români în lingvistică computaţională.

Referințe bibliografice:

*** *Gramatica limbii române* 2008, vol. I, *Cuvântul*, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", Editura Academiei Române, Bucureşti.

Anderson, John M. 2006: *Modern Grammars of Case. A Retrospective*, Oxford University Press, p. 37-46.

Atkins, Sue B. T., Rundell, Michael 2008: *The Oxford Guide to Practical Lexicography*, Oxford University Press.

Bretones, Carmen, "Fillmore, Charles John" în Strazny, Philipp (ed.), *Encyclopedia of Linguistics*, Fitzroy Dearborn, Taylor & Francis Group, New York, Oxon, p. 337-339.

Chilton, Paul, Schäffner, Christina (eds.) 2002: *Politics as Text and Talk: Analytic Approaches to Politica Discourse*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, Philadelphia.

Chomsky, Noam 2002: *On nature and language*, edited by Adriana Belletti and Luigi Rizzi, Cambridge University Press, Cambridge, New York, Mellbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, São Paolo.

Chomsky, Noam 2002: *Syntactic Structures*, 2nd edition, Mouton de Gruyter, Berlin, New York.

Chomsky, Noam 2006: *Language and Mind*, third edition, Cambridge University Press, Cambridge, New York, Mellbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, São Paolo.

Chomsky, Noam 2009: *Cartesian Linguistics. A Chapter in the History of Rationalist Thought*, third edition, edited by James McGilvray, Cambridge University Press, Cambridge, New York, Mellbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, São Paolo.

Cienki, Alan, "Frames, Idealized Cognitive Models and Domains", în Geeraerts, Dirk, Cuyckens, Hubert (eds.) 2007: *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*, Oxford University Press, p. 170-187.

Croft, William, Cruse, Alan D, 2004: *Cognitive Linguistics*, Cambridge University Press, p. 7-39.

Duranti, Alesandro 1997: *Linguistic Anthropology*, Cambridge University Press, Cambridge, New York, Mellbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, São Paolo.

Evans, Vyvyan, Green, Melanie 2006: *Cognitive Linguistics. An Introduction*, Edinburgh University Press, p. 222-230.

Fauconnier, Gilles, Turner, Mark 2002: *The Way We Think. Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities*, Basic Books.

Fillmore, Charles J. 1966: "Toward a Modern Theory of Case", Ohio State University, Columbus Research Foundation, republicat în Fillmore, Charles J. 2003: *Form and Meaning in Language*, volume I, *Papers on Semantic Roles*, CSLI Publications, Stanford, California, p. 1-21.

Fillmore, Charles J. 1967: "The Case for Case", Ohio State University, prepared for the 1967 Texas Symposium on Linguistic Universals, April 13-15, republicat în Fillmore, Charles J. 2003: *Form and Meaning in Language*, volume I, *Papers on Semantic Roles*, CSLI Publications, Stanford, California, p. 23-122.

Fillmore, Charles J. 1975: "An Alternative to Checklist Theories of Meaning", in Cogen C., Thompson, H., Thurgood, G., Whistler, K., Wright, J., (eds.), *Proceedings of the First Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, Berkeley, California, p. 123-131.

Fillmore, Charles J. 1976: "Frame Semantics and the Nature of Language", *Annals of the New York Academy of Sciences*, vol. 280, *Origins and Evolution of Language and Speech*, October 1976, p. 20-32.

Fillmore, Charles J. 1977: "The Case for Case Reopened", *Syntax and Semantics*, Grammatical Relations, vol. 8, nr. 1/1977, Academic Press, New York, San Francisco, London, republicat în Fillmore, Charles J. 2003: *Form and Meaning in Language*, volume I, *Papers on Semantic Roles*, CSLI Publications, Stanford, California, p. 175-199.

Fillmore, Charles J. 1982: "Frame Semantics", The Linguistics Society of Korea (ed.), *Linguistics in the Morning Calm*, Hanshin Publishing Company, Seoul, p. 111-137, republicat în Geeraerts, Dirk, (ed.) 2006: *Cognitive Linguistics: Basic Readings*, Mouton de Gruyter, Berlin, New York, p. 373-400.

Fillmore, Charles J. 1985: "Frames and the Semantics of Understanding", *Quaderni di semantica*, vol. VI, nr. 2, December, 1985, p. 222-254.

Fillmore, Charles J. 2006: "Frame Semantics" în Keith Brown (editor-in-chief), *Encyclopedia of Language and Linguistics*, second edition, Elsevier, Oxford, p. 613-620.

Frâncu, Constantin 1999: *Curente şi tendinţe în lingvistica secolului nostru*, Casa Editorială «Demiurg», Iaşi.

Graur, Alexandru, Wald, Lucia 1977: *Scurtă istorie a lingvisticii*, ediţia a III-a, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti.

Horn, Laurence R., Ward, Gregory (eds.) 2005: *The Handbook of Pragmatics*, Blackwell Publishing, Blackwell Reference Online.

Husarciuc, Maria, Trandabăţ, Diana, Lupu, Monica 2005: "Inferring Rules In Importing Semantic Frames From English FrameNet Onto Romanian FrameNet", 1st Romance FrameNet Workshop, Eurolan 2005 Summer

BDD-A6485 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:11 UTC)

School, 26th – 28th of July, Babeş-Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania, https://nats-www.informatik.uni-hamburg.de/intern/proceedings/2005/EUROLAN/html/romance/index.html
Inoue, Kazuko, "Case (with Special Reference to Japanese)" în Everaert, Martin & Van Riemsdijk, Henk (eds.) 2007: *The Blackwell Companion to Syntax*, vol. I, Blackwell Publishing, p. 295-373.
McGilvray, James 2005: *The Cambridge Companion to Chomsky*, Cambridge University Press.
Minsky, Martin 1974: "A Framework for Representing Knowledge" în Haugeland, John (ed.), 1997, *Mind Design II*, 2nd edition, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, London, England.
Petruck, Miriam, R. L. 1996: "Frame Semantics" în Verschueren, J., Östman, J-O., Blommaert, J., Bulcaen, C., (eds.), *Handbook of Pragmatics*, John Benjamins, Philadelphia, p. 1-13.
Rask, R. L. 1999: *Key Concepts in Language and Linguistics*, Routledge, London.
Rebreanu, Liviu 1985: *Golanii. Nuvele şi schiţe*, Editura Minerva, Bucureşti.
Ruppenhofer, Josef, Michael Ellsworth, Miriam R. L. Petruck, Cristopher R. Johnson, Jan Scheffczyck, 2006, *FrameNet II: Extended Theory and Practice*, http://framenet.icsi.berkeley.edu/
Stein, D. 2009: "Fillmore, Charles J.", în Mey, Jacob L. (ed.), *Concise Encyclopedia of Pragmatics*, second edition, Elsevier, Amsterdam, Boston, Heidelberg, London, New York, Oxford, Paris, San Diego, San Francisco, Singapore, Sydney, Tokio, p. 264-265.
Stockwell, Peter 2002: *Cognitive Poetics: An Introduction*, Routledge, London, New York.
Talmy, Leonard 2000: *Toward a Cognitive Semantics*, vol. I, *Concept structuring Systems*, MIT Press, http://linguistics.buffalo.edu/people/faculty/talmy/talmyweb/TCS.html
Tomasello, Michael 2003: *Constructing a Language. A Usage-Based Theory of Language Acquisition*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts and London, England.
Trandabăţ, Diana, Husarciuc, Maria 2008: "Romanian Semantic Role Resource", Proceedings of the Sixth International Language Resources and Evaluation (LREC'08), Marrakech, Morocco, 28th – 30th of May, http://www.lrec-conf.org/proceedings/lrec2008/
Turner, Mark 1996: *The Literary Mind*, Oxford University Press, New York, Oxford.
Ungerer, Friedrich, Schmid, Hans-Jörg 1996: *An Introduction to Cognitive Linguistics*, Longman, London and New York.

* Cercetarea de faţă se derulează în cadrul proiectului POSDRU/89/1.5/S/49944, „Dezvoltarea capacităţii de inovare şi creşterea impactului cercetării prin programe post-doctorale".

BDD-A6485 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:11 UTC)